

Түгәрәк үен

ТАТАР ХАЛЫК ИЖАТЫН ЯКТЫРТУЧЫ МӘГЪЛУМАТИ-ПОПУЛЯР АЛЬМАНАХ

1 / 2021

«...Дәхи ул калпакны ясыйлар кыйммәтле бәрхеттән.
Кыз-хатын бар – бик осталар калпак ясарга».

«Татарларның киём-салымнары».
Каюм Насыри язмаларыннан

Фоторәсемнәр Рамил Өжимов һәм Татарстан Республикасының мәдәният өлкәсендә инновацияләр һәм традицияләр саклау ресурс үзәге архивынан

ТАРИХИ БЕРГӘЛЕК

Сания ӘХМӘТЖАНОВА

*Халыкларың – якты йолдызлык ул,
Татарстан – дуслык галәме!
Милләткә һәм дингә аермыйча,
Сәлам юллыг гадел әләмең.*

*Һәрбер милләт бездә үз йортында
Зур ышаныч белән көн итә.
Ил-Ватанның бөтенлеге өчен,
Ихлас татулыкка ни җитә!*

*Бу дуслыкны борын-борынгыдан
Кардәшлеккә йөрттек без тиңләп.
Ил-Анага хәвеф янаганда,
Бердәм күтәрелгән һәр милләт.*

*Кадрләнгән горел-гадәтләр дә,
Жыр-моңнар да якын күрелгән.
Рухи мирас, үз балкышын саклап,
Затлы такыяга үрелгән.*

*Элеккәдән бу тарихи берлек
Тиңсез байлык булып саналган.
Татарстан дөнья майданында
Бердәмлеге белән дан алган!*

*Асылыбыз безнең имин калыр,
Максатларны чынга ашырсак:
Туган телне, динебезне саклап,
Килер буыннарга тапшырсак!*

Тугәрәк уен

№ 1 2021

16+ Татар халык ижатын яктыртучы мәгълүмати-популяр альманах

Гамәлгә куючылар:
Татарстан Республикасы
Мәдәният министрлыгы каршындагы
Татарстан Республикасының мәдәният өлкәсендә
инновацияләр һәм традицияләр саклау ресурс үзәге

Редколлегия:
Ирада Әюпова
Марсель Бакиров
Разил Вәлиев
Тәлгат Галиуллин
Дания Заһидуллина
Марс Тукаев
Фәрит Юсупов

Директор: Алсу Равил кызы Мифтахова
Баш мөхәррир: Рәзинә Әхтәм кызы Исмәгыйлева

Альманахның ижат төркеме:
Гөлназ Латыпова
Рәмзия Гайфетдинова
Илнара Гәрәева

Дизайнер һәм биткә салучы:
Диләрә Нәүрузова

Альманах 2020 елның 13 ноябрәндә элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр даирәсендәге күзәтчелек буенча Федераль хезмәт идарәсендә (Роскомнадзор) теркәлгән. Теркәлү таныклыгы ПИ № ФС77-79590. Журнал өч айга бер чыга. Бәясе ирекле.

Кәгазь форматы 60×90 ¼. Күләме 8 басма табак.
Басарга кул куелды: 08.04.2021
Чыгу көне: 14.04.2021
Заказ: 015666
Тираж: 1000 экз.

Редакция һәм нәшер итүче:
420021, Казан, Тукай ур., 74 а.
Хатлар язар өчен адрес:
420015, Казан, Пушкин ур., 66/33
Телефон: 293-27-99.
E-mail: tugarakuen@mail.ru

«Визард» ЖЧЖндә бастырылды.
Казан, Жигу проспекты, 78

Кулъязмаларга бәя бирелми, алар кире кайтарылмый.
Күчереп басканда, «Тугәрәк уен» альманахына сылтама
ясау мәжбүри.

Тышлыкта яшь оста Алсу Мусавированың чигү үрнәге
© «Тугәрәк уен», 2021

Халык зур ул, көчле ул, дөртле ул,
моңлы ул, әдип ул, шагыйрь ул.
Г. Тукай

ТАТАР ДӨНЬЯСЫНЫҢ ТРАДИЦИОН МӘДӘНИЯТ ЯҢАЛЫКЛАРЫ

- 4 Пәнжешәмбе очрашулары
5 «Фолкдәрес» хәрәкәте чакыра
5 Профessionalлардан һәвәскәрләргә
осталык дәресләре

ХАЛКЫМНЫҢ ОСТА КУЛЛАРЫ

- 8 Л. Саттарова
«Сахибәгә һәрзаман мөбарәк була...»
яки талир тәңкә чыңы

ХАЛКЫБЫЗНЫҢ КҮРКӘМ ЙОЛАЛАРЫ

- 13 З. Брусько
«Жырлы бишек, жылы бишек эленә өй
түренә»
(Татарларның бишек турында
мифоритураль күзаллаулары)
20 Г. Хәсәенова
Яз житкәндә күңел нидер көтә...
(Ташу каршылау йоласы)

ӘДӘБИ МИРАС

- 22 Л. Мөхәммәтжанова
Яхшы исеме, якты рухы исән!
(Фольклорчы галим, шагыйрь, жәмәгать
эшлеклесе Рәшит Фәйзрахман улы
Ягъфәровның тууына 75 ел (1946-2008))
26 Л. Ибраһим
Тукай – фольклористикада
(Татар халкының бөек шагыйре Габдулла
Тукайның тууына 135 ел (1886-1913))

ҺӨНӘРЛЕ ҮЛМӘС...

- 30 Р. Исмәгыйлева
Матурлык
35 Бергәләп бизибез!

СӘХНӘ

- 36 Г. Гайфетдинова
Тойгуҗада театр бар. Авыл театры

БЕЗГӘ ЯЗАЛАР

- 38 Ч. Нурмөхәмәтова
Өнкәй миче (Эссе)
- 40 З. Жиһаншина
Истәлек дәфтәрләре – фольклор чыганагы
- 43 И. Дәүләтшина
«Ак калфак»: Яңа Чишмәдә тормыш кайный
- 45 Г. Мәгъсүмова
Кулларыннан гөл тама

БЕЗНЕҢ КИТАПХАНӘ

- 46 «Бу дөньяның көе бар, кырык төрле чее бар»

БЕЗ, БЕЗ, БЕЗ ИДЕК...

- 52 Р. Исмагыйлева
Буада. Китаптар илендә
- 50 Р. Идрисова
Тылсымлы сүзләр
- 51 Әни, бәби сау булсын!
Бәби кайтты
- 52 Китапханә һәм Компьютер патшалыклары
(Заманча әкият)
- 53 Гөрләвекләр бәйрәме (Жыр)
- 56 Ч. Нурмөхәмәтова
Нәүрүз бәйрәме
(Мәктәпләрдә, китапханәләрдә уздыру өчен сценарий)

ӨЙ КҮРКЕ – АШ

- 60 Жиде сорау
Дапанджи

ЯЛ СӘГАТЬЛӘРЕНДӘ

- 64 Шахворд

ПӘНЖЕШӘМБЕ ОЧРАШУЛАРЫ

■ Татарстан Республикасының мәдәният өлкәсендә инновацияләр һәм традицияләр саклау ресурс үзәгенең «Милли кунакханә» проекты дәвам итә – Базарбай Бикчәнтәев белән Фәния Лотфуллина рәсми @tatfolk Instagram аккаунтының туры эфирында сәнгать өһелләре белән очрашулар уздыра.

Очрашулар һәр атнаның пәнжешәм-бесенә – Үзәк тарафыннан «Татар теле көнә» дип игълан ителгән көнгә туры килә. «Милли кунакханә»дә композитор, җырлар авторы, Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе, Муса Жәлил премиясе лауреаты, Татарстанның һәвәскәр композиторлар берлеге ижтимагый оешмасы рәисе Риф Гатауллин; Татарстанның атказанган артисты Айгөл Бариева; композитор, музыкант, Тинчурин театрының музыка бүлеге мөдире, дирижер Ильяс Камал белән очрашулар үттә.

«ФОЛКДӘРЕС» ХӘРӘКӘТЕ ЧАКЫРА

■ Татарстан Республикасында В.Д. Поленов исемендәге Россия халык ижаты йорты ярдәмендә «Мәктәп укучылары өчен халык мәдәнияте» акциясе старт алды. Ул Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы һәм Татарстанның мәдәният ресурс үзәге белән берлектә үтә.

«Мәктәп укучылары өчен халык мәдәнияте» Бөтенроссия акциясе – балаларны төрле милләт халыкларының традицион мәдәниәтен өйрәнүгә һәм популярлаштыруга жәлеп итүгә юнәлтелгән чаралар циклы. Акциядә мәктәп укучылары һәм аларның әти-әниләре, укытучылар, мәдәният хезмәткәрләре катнаша.

Акция Татарстан Республикасы халыкларының матди булмаган мәдәни мирасына багышланган тематик онлайн-дәресләр, лекцияләр һәм вебинарлар үткөрүне күздә тотта. Акциянең кызыклы бер юнәлеше – «Фолкдәрес» хәрәкәте.

Интеллектуаль һәм актив уеннар төрле халыкларның гореф-гадәтләренең аерылгысыз өлеше булып тора. «Мәктәп укучылары өчен халык мәдәнияте» акциясе кысаларында Instagramда @uen.fest аккаунтында «Уен Фест» традицион халык уеннары проектының «Үз гаиләң турында сөйлә» конкурсы башланып китте.

Бөтенроссия акциясе кысаларында «Веб-экспедиция», «Язгы этнотәнәфес» онлайн-акцияләре һәм башка чаралар үткөрү планлаштырылган. Акция белән тулырак Поленов исемендәге Россия халык ижаты йортының рәсми сайтында танышырга мөмкин: <http://www.rusfolk.ru/projects/aksiya>

ПРОФЕССИОНАЛЛАРДАН НӘВӘСКӘРЛӘРГӘ ОСТАЛЫК ДӘРЕСЛӘРЕ

■ 15 февральдә Ш.З. Закиров исемендәге XXI «Идел-йорт» театр коллективлары төбәкара фестиваль-конкурсы кысаларында ижат лабораторияләре старт алды. Бүгенге «Идел-йорт» бәйге генә түгел, ул үзешчән халык театр коллективларын үстерүгә юнәлтелгән чаралар комплексы.

Лабораторияләр февраль һәм март айлары дэвамында милли театр традицияләрен саклау, нәвәскәр театр сәнгәтен популярлаштыру һәм үстерү максатыннан республиканың дөүләт театрлары базасында үттә. Программада – режиссерлар һәм күренекле артистлар белән очрашулар, осталык дәрәсләре, спектакльләр карау һәм алар турында фикер алышулар булды.

Ижат лабораторияләре циклы Буа шәһәрәннән башланды. Буа дөүләт драма театры Буа, Апас, Кайбыч, Тәтеш, Чүпрәле, Кама Тамагы районнарының нәвәскәр театр коллективларын үзенә жыйды. Әлмәт, Ютазы, Баулы, Нурлат, Азнакай халык театрлары коллективлары Әлмәт дөүләт театрына жыйлды. Бөгелмә, Чирмешән, Аксубай, Лениногорск халык театрларына Алексей Баталов исемендәге Бөгелмә дөүләт рус театры белем бирде. Габдулла Тукай исемендәге Этнә дөүләт театрында Балтач, Арча, Теләче, Саба, Кукмара, Этнә районы халык театр-

Әлмәт дөүләт театры

Әлмәт дәүләт театры

Аяз Гыйләҗев исемендәге Чаллы татар дәүләт драма театры

Алексей Баталов исемендәге Бөгелмә дәүләт рус театры

лары коллективлары осталык дәрәсләре алды. Түбән Кама, Зәй, Яңа Чишмә, Әлки, Алексеевск, Чистай районнарында эшләп килүче халык театрларына Туфан Миңнуллин исемендәге Түбән Кама дәүләт театры дәрәсләр бирде. Аяз Гыйләҗев исемендәге Чаллы дәүләт театрына Ак-